Муниципальное учреждение «Отдел образования Шалинского муниципального района»
МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ «СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА С. ДУБА-ЮРТ ШАЛИНСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА»
(МБОУ «СОШ с. Дуба-Юрт»)

Муниципальни учреждени «Шелан муниципальни кIоштан дешаран дакъа»
МУНИЦИПАЛЬНИ БЮДЖЕТНИ ЙУКЪАРАДЕШАРАН ХЬУКМАТ «ДУБИН-ЭВЛАН ЙУККЪЕРА ЙУКЪАРАДЕШАРАН ИШКОЛ»
(МБЙХЬ «Дубин-эвлан ЙЙИ»)

РАССМОТРЕНА
на заседании педсовета
протокол № 3 от «10» ноября 2024 год

УТВЕРЖДЕНА
Приказом МБОУ «СОШ с. Дуба-Юрт»
«10» ноября 2024 год № 163

Программа по подготовке обучающихся к олимпиадам по

к участию в предметных олимпиадах

по чеченской литературе

с. Дуба-Юрт - 2024

1. <u>Кхеторан кехат</u>

Программа х1оттийна 10-11-чу классашкахь нохчийн литературин олимпиадина кечамбеш методически г1о-накъосталла даран 1алашонца.
Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а бу, цу бахьано хьелаш кхуллу цуьнан 1алашбаран а, кхиоран эшар. 10-11 классашкахь нохчийн мотт а, нохчийн литература а хьажийна йу дешархойн интеллектуале-довзаран, коммуникативе, исбаьхьаллин – эстетикин пох1ма кхио а, коьрта г1иллакхе-этикин кхетам кхолла а, личностана нохчийн къоман культура марзйан а.

Литература уггар эвсаре гIирс бу шен кхачаме стаг хила (ша шен кхето, ша шен кхио), гонахьарчу хиламийн хьелашца тарвала, иштта кхоллараллин жигараллин стимулятор а йу.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет – иза беран интеллектуале а, гIиллакхе-этикин а кхиаран тIегIа къастаден гуманитарни дешарх коьрта предмет йу.

Литературин дешаро аьтто бо йешаран маьIна а девзаш, литература Iаморо шегахь къонахчун амал кхиайой а хууш, шен дуьненхьежамна дашца а, йозанца а бух бало а хууш, адамца а, йукъараллица а йаха хууш йолу кхетаме личность кхио.

«Ненан (нохчийн) меттан литература» предмет 1аморо кхочушйан йеза рог1ера 1алашонаш:

- нохчийн литературехь эстетикин аг1онхьара кхеташ болчу гуманистически дуьненхьежам, Россин йукъара гражданинан кхетам а, къоман синкхетам а, патриотан дог-ойла а йолуш, дукха къаьмнаш долчу Россин халкъех шен халкъ хтиларх дозалла а хеташ йолу амал личностехь кхиор.

- нохчийн литература йовзаа лааран дог дар кхоллар , нохчийн къоман ширачу заманера схьайог1у культура мехалла хетар кхиор, дешархо шен къоман мотт а, культура а 1аморан кха т1е ваккхар, къоман культурин т1аьхьалонна йукъавалор.

Граждански кхетош-кхиоран:
гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкахь гайтинчу хьелашца дустарехь дакъалацар а; адаман дахарехь тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех,

нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тІехь кхиийнчу поликультурни йукъараллехь адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гІуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гІо дан гІертар; ишколан шайн урхаллехь жигара дакъалацар; гуманитарни гІуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:
Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гІуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Іилманца, исбаьхьаллица, тІеман хьуьнарщца, халкъан къинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Іаламан а тІаьхьало,хІолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъоьздангаллин кхетош-кхиоран:
Искусствон башх-башха тайпанаш а, шен къоман а, кхечу къаьмнийн а ламасташна, кхоллараллина а битаме хилар, искусствон синхааме т1е1аткъамах кхеташ хилар, исбаьхьа культура ладаме хетар, Даймехкан а, дуьненан искусствон мехаллех кхеташ хилар, этносийн культурин ламасташ а, халкъан кхоллаpалла а маь1не хетар, тайп-тайпанчу искусствошкахь шен меттиг каро хьажар а.

Пох1ма долчу дешархошца бечу белхан кхеторан программа 1алашонаш:

- *пох1ма долу дешархой билгалбахар;*
- *пох1ма долчу дешархошна шайн говзаллех пайда эца аьтту бар (олимпиадашна , интеллектуальни меропириятешна а йукъахь дакъа лацар);*
- *пох1ма долчу дешархошна т1е тидам бахийтар;*
- *пох1ма долчу дешархошна кхиамаш баха г1о дар.*

Декхарш:

- *дешархойн пох1ма гучудаккхарехь болх бар;*
- *шайн 1алашоне кхочург хиларх уьш тешор;*
- *къинхьегамца бен лакхене кхочург цахиларх уьш тешор.*

Методаш:

- *талларан (исследовательские)*

– *лехаман (поисковые)*
– *халонаш нисъяларан (проблемные)*
– *йозанан белхийн (практические).*

2. Олимпиадина кечамбаран курс чекхйаьлча дешархой хаа декхарийлахь бу:

- Тайп-тайпанчу кепехь олимпиадни т1едахкарш кхочушдан (тесташ, кхоллараллин белхаш, йозанан кепехь хаттаршна жоьпаш йаздан);

- Текстан талларан башхаллаш йовзар;

- Нохчийн меттан луг1атех пайдаэцар.

3. 2023-2024 дешаран шарахь нохчийн мотт хьехаран план

№	1амочу коьчалан ц1е	Сахьт	Хан
1	*Нохчийн меттан дешан мах.*	*2*	
2	*Говзаран литературин тайпа билгалдаккхар.*	*2*	
3	*Говзаран стихан барам билгалбаккхар.*	*4*	
4	*Суртх1отторан г1ирсашца болх.*	*4*	
5	*Говзаран тема къастайар.*	*3*	
6	*Говзаран коьрта идея муха хуьлу?*	*2*	
7	*Х1окху говзаран муха эпигриф йалор йара ахь?*	*1*	
8	*Эпигрифашца болх бар.*	*2*	
9	*Текстан дакъошца болх бар.*	*3*	
10	*Нохчийн халкъан барта кхоллараллин жанраш.*	*2*	
11	*Оьрсийн матте гочдар.*	*3*	
12	*Терминашца болх бар.*	*3*	
13	*Материал схьайийцаран хьалха-т1аьхьалла.*	*2*	

14	***Ойлайан а, анализ йан а, хиламаш дуьхь-дуьхьал х1итто а хаар.***	***2***	
15	***Чулацамца дог1уш къамел нисдар (кечдар).***	***2***	
16	***Дешнийн хьал, меттан тайп-тайпанчу г1ирсех пайдаэцар.***	***2***	
17	***Орфографически а, пунктуационни а, грамматически а, къамелан а г1алаташ цахилар;***	***3***	
18	***Роман, повесть, дийцар, очерк, рецензих кхетам.***	***3***	
19	***Коммуникативни д1ах1оттам***	***2***	
20	***Йаздархойх, поэтех, церан дахарх.***	***3***	
21	***Оьрсийн классикаш-нохчийн маттахь.***	***2***	

4. График работы с детьми

№	**Дни недели**	**Время**
1	Вторник	14.00-15.00
2	Среда	14.00-15.00

5. Методикин литература

Ахмадов М.М., Алиева З.Л.-А. Нохчийн литература 10 класс учебник-Соьлжа-г1ала 2021.
Ахмадов М.М., Алиева З.Л.-А. Нохчийн литература-хрестомати Соьлжа-Г1ала 2021.
Абдулкадырова Р.А., Бураева Т.И. Нохчийна литература-хрестомати Соьлжа-Г1ала 2021.
Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий»-2021.